

Overlegorgaan
Fysieke Leefomgeving

Rapport

Wateroverlast en Hoogwater

Rapport over de consultatie voor de beleidstafel
Wateroverlast en Hoogwater, januari 2022

...in alle gewesten
wordt de stem van het water
met zijn eeuwige rampen
gevreesd en gehoord

(uit: Denkend aan Holland, Hendrik Marsman, 1936)

Inhoudsopgave

1.	Inleiding—4
1.1.	De beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater—4
1.2.	Vraag aan OFL—4
1.3.	Aanpak OFL—4
1.3.1.	Aanpak—4
1.3.2.	Deelnemers—5
1.3.3.	Output—5
1.4.	Leeswijzer—5
2.	Reactie op de aanbevelingen—6
2.1.	Informatievoorziening over neerslag en hoogwater—6
2.1.1.	Inhoud van de aanbevelingen—6
2.1.2.	Rode draad in reacties van de deelnemers—6
2.1.3.	Conclusies / aanbevelingen van de deelnemers—7
2.2.	Klimaatbewustzijn—8
2.2.1.	Inhoud van de aanbevelingen—8
2.2.2.	Rode draad in reacties van de deelnemers—8
2.2.3.	Conclusies / aanbevelingen van de deelnemers—9
2.3.	Klimaatrobuust watersysteem—10
2.3.1.	Inhoud van de aanbevelingen—10
2.3.2.	Rode draad in reacties van de deelnemers—10
2.3.3.	Conclusies / aanbevelingen van de deelnemers—11
2.4.	Klimaatrobuuste ruimtelijke inrichting—12
2.4.1.	Inhoud van de aanbevelingen—12
2.4.2.	Rode draad in reacties van de deelnemers—12
2.4.3.	Conclusies / aanbevelingen van de deelnemers—12
3.	Reflectie en aanbevelingen OFL—14
3.1.	Algemene reflectie OFL—14
3.2.	Aanbevelingen—15
3.2.1.	Neem als overheid je verantwoordelijkheid—15
3.2.2.	Beschouw de wateropgave als een integrale opgave—15
3.2.3.	Breid de kring van gesprekspartners uit—16
Bijlage 1: verslag thema 'Informatievoorziening en hoogwater'—17	
Bijlage 2: verslag thema 'klimaatbewustzijn'—21	
Bijlage 3: verslag thema 'klimaatrobuust watersysteem'—24	
Bijlage 4: verslag thema 'klimaatrobuuste ruimtelijke inrichting'—31	

1. Inleiding

In juli 2021 zijn grote delen van Limburg getroffen door hevige neerslag met overstromingen tot gevolg. De afvoer van de Maas steeg in hoog tempo naar een nieuw record, dat zelfs in het gebruikelijke hoogwaterseizoen in de winter niet eerder gezien was. De gebeurtenissen zijn zeer ingrijpend geweest voor de betrokkenen. Zowel de materiële als emotionele schade van deze ramp is groot.

1.1. De beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater

De minister van Infrastructuur en Waterstaat heeft naar aanleiding van de ramp in Limburg besloten om samen met betrokken partijen de beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater in te richten, naar voorbeeld van de beleidstafel Droogte in 2018. Het doel van de beleidstafel is om te leren van de opgetreden situatie in Limburg en om, ook op andere plekken in Nederland, nu en in de toekomst beter gesteld te staan voor een periode van extreme neerslag die naar verwachting steeds vaker voor zal komen. De beleidstafel zal zo veel mogelijk gebruik maken van reeds bestaande trajecten en structuren en bestaat uit een aantal bestuurlijke partijen¹ die op nationaal en regionaal niveau een rol en verantwoordelijkheid hebben voor watersystemen en de ruimtelijke inrichting. De beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater zal in 2022 op twee momenten praktische adviezen opleveren: in februari, voor de vraagstukken met de meeste urgentie en in het najaar voor de lange(re) termijn maatregelen. De adviezen die de beleidstafel zal uitbrengen worden voorbereid in werksporen².

1.2. Vraag aan OFL

Wateroverlast en hoogwater zijn complexe en urgente vraagstukken en hebben daarnaast een grote relevantie voor veel maatschappelijke organisaties. De beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater heeft aangegeven dat betrokkenheid van het maatschappelijk veld bij hun adviezen van grote meerwaarde is. In lijn met zijn betrokkenheid bij de beleidstafel Droogte, is het OFL eind 2020 verzocht een proces in te richten om het maatschappelijk veld breed te betrekken bij de adviezen die door de beleidstafel in februari en in het najaar zullen worden uitgebracht. Bij complexe vraagstukken zijn er vaak tegengestelde belangen in het spel. OFL zorgt voor een onafhankelijk voorzitterschap en nodigt de breedte van partijen uit om vanuit de invalshoek van de eigen organisatie te reflecteren op hoogwater en wateroverlast.

1.3. Aanpak OFL

1.3.1. Aanpak

Om het maatschappelijk veld te betrekken bij de beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater organiseert het OFL twee bijeenkomsten. Tijdens deze bijeenkomsten worden reacties opgehaald op de aanbevelingen die door de werksporen voor de beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater

¹ Waterschap Limburg, provincie Limburg, gemeente Valkenburg, Unie van Waterschappen, Interprovinciaal Overleg, Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de Veiligheidsregio, de Deltacommissaris en het Rijk.

² Zie kamerbrief over beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater (*Kamerstukken II*, 2021–2022, 32 698, nr. 62)

zijn voorbereid. Deze aanbevelingen worden ten behoeve van de OFL-bijeenkomst samengebracht in 4 thema's: informatievoorziening over neerslag en hoogwater, klimaatbewustzijn, klimaatrobuust watersysteem en klimaatrobuuste ruimtelijke inrichting.

De eerste bijeenkomst vond plaats op donderdag 13 januari jl. De voorliggende rapportage is hier het verslag van. De tweede bijeenkomst wordt voorzien in augustus/begin september.

Tijdens de eerste bijeenkomst is een algemene toelichting gegeven op de rol en het proces van de beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater en zijn de aanbevelingen op de 4 thema's door de inhoudelijk deskundigen uit de werksporen toegelicht. Daarna hebben deelnemers in kleinere groepen verdiepende gesprekken rondom twee thema's gevoerd. Deze gesprekken gingen breed in op de inhoud van de aanbevelingen, de totstandkoming, mogelijke aanscherpingen etc. De verslagen van de gesprekken rondom de thema's zijn als bijlagen opgenomen.

1.3.2. Deelnemers

Het OFL heeft deelnemers met betrokkenheid bij hoogwater en wateroverlast uitgenodigd om deel te nemen aan dit adviestraject. Het betrof hierbij niet alleen OFL-leden, maar ook organisaties daarbuiten. Voor de bijeenkomst op 13 januari hebben zich 16 deelnemers aangemeld. De volgende organisaties waren vertegenwoordigd: Cascade, Centraal Overleg Vaarwegen, Coalitie Rivieren Natuurlijk, Hiswa Recron (alleen eerste deel), Koninklijke BLN Schuttevaer, Natuurmonumenten, Stichting het Limburgs Landschap, Verbond van Verzekeraars, Vereniging van de Nederlandse Chemische Industrie (VNCI), Vereniging Eigen Huis (VEH), VNO-NCW MKB Nederland en WWF.

1.3.3. Output

De deelnemers aan de bijeenkomst is gevraagd vanuit eigen ervaringen uit hun leefwereld te reflecteren op de aanbevelingen die vanuit de werksporen voor de beleidstafel zijn voorbereid. De reacties van de deelnemers zijn gebundeld in deze rapportage en voorzien van een reflectie en aanbevelingen van het OFL aan de beleidstafel. De voorzitter van het OFL biedt deze rapportage op 3 februari 2022 aan de beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater aan en zal deze ook toelichten. De beleidstafel heeft hiermee naast de aanbevelingen uit de werksporen ook inzicht in de reacties van het maatschappelijk veld op deze aanbevelingen.

1.4. Leeswijzer

Deze rapportage doet verslag van de eerste van de twee bovengenoemde bijeenkomsten. Na dit inleidende hoofdstuk wordt in hoofdstuk 2 per paragraaf een thema behandeld. Elke paragraaf begint met een korte schets van een deelnemer over ervaringen met of gedachten over wateroverlast en hoogwater: een blik in de leefwereld. Daarna komt de inhoud van de aanbevelingen aan de orde. Vervolgens worden de reacties van de deelnemers op deze aanbevelingen verwoord. Tot slot worden conclusies die door de deelnemers zijn getrokken over de aanbevelingen weergegeven. In hoofdstuk 3 geeft het OFL een over-all reflectie op de opgehaalde resultaten en sluit af met een aantal aanbevelingen.

2. Reactie op de aanbevelingen

De beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater heeft vanuit de werksporen aanbevelingen ontvangen. Deze aanbevelingen zijn ten behoeve van de bijeenkomst ondergebracht in 4 thema's: informatievoorziening over neerslag en hoogwater, klimaatbewustzijn, klimaatrobuust watersysteem en klimaatrobuuste ruimtelijke inrichting. De aanbevelingen voor de thema's zijn besproken met deelnemers. Elke deelnemer heeft zich over 2 thema's kunnen uitspreken. De groepsgrootte per thema wisselde. Hieronder per thema een overzicht van de reacties van de deelnemers.

2.1. Informatievoorziening over neerslag en hoogwater

BOX 1 | Een deelnemer aan het woord

De scheepvaart wil zo lang mogelijk doorvaren en zo min mogelijk schepen in een crisisgebied hebben. Daar is communicatie belangrijk voor. Rond de robuustheid van het watersysteem is Koninklijke BLN Schuttevaer met name gefocust op laag water. Bij extreem hoog water ontbreekt het hen aan kennis. Informatievoorziening en (crisis)communicatie zijn in dit geval uiterst belangrijk. En hier ontbreekt het nog aan. Toen tijdens de crisis een dijkdoorbraak dreigde, werd Schuttevaer gebeld en is deze dreiging door hen zelf aan de schepen in de nabijheid doorgegeven. Niet alleen de organisatie van de crisiscommunicatie kan beter, ook de inhoud moet verbeteren. 'Tot nader orde gestremd' is onduidelijk. Er is behoefte aan meer specifieke informatie waarop een handelingsperspectief gebaseerd kan worden. Dit moet toch mogelijk zijn?

2.1.1. Inhoud van de aanbevelingen

Voor het thema 'Informatievoorziening over neerslag en hoogwater: wat als deze neerslaggebeurtenis elders zou zijn gevallen? Is dat realistisch? Wat leert het ons en wat kunnen we daarmee?' zijn de volgende algemene aanbevelingen geformuleerd.

- 1) Verbeter de kwaliteit van real time neerslagmonitoring en hoogwatervoorspelling.
- 2) Onderzoek waarom er op sommige locaties een groot verschil zat tussen de voorspelde en waargenomen afvoer. Doe op basis daarvan voor de zomer van 2022 voorstellen ter verbetering van de hoogwatervoorspelling.
- 3) Onderzoek of het mogelijk is het bereik van hoogwatermetingen te vergroten.

2.1.2. Rode draad in reacties van de deelnemers

Dit thema is besproken met in totaal 4 deelnemers. Zij vertegenwoordigden de scheepvaart, de verzekeringsbranche, de chemische industrie en de woningbezitters.

In de reacties blijkt een sterke behoefte aan verbetering van tijdige en specifieke communicatie en real time informatie over neerslag en hoogwater. De crisiscommunicatie nu is soms weinig concreet ('tot nader orde gestremd'). Voor de scheepvaart betekent deze verbetering een vergroting van de veiligheid van de schepen in het rampgebied en een mogelijkheid om sneller te anticiperen op alternatief vervoer of opslag. Ook het inzetten op de voorspelbaarheid van hoogwater wordt onderschreven. Hoe meer regionaal en lokaal te voorspellen is, des te beter kunnen inwoners er zelf op anticiperen. Dit betekent ook dat burgers/huizenbezitters

geïnformeerd moeten worden hoe zij in hun eigen omgeving informatie kunnen verzamelen en toepassen om bijvoorbeeld schade aan hun huis te voorkomen. De voorspelbaarheid is ook in het licht van verzekeringen en schadeherstel relevant: moet een schade worden hersteld naar de oorspronkelijke staat of met het oog op het voorkomen van dergelijke schade in de toekomst?

2.1.3. Conclusies / aanbevelingen van de deelnemers

Uit de bespreking kwamen de volgende aanbevelingen naar voren:

- Breng meer focus in waarschuwingen en in informatievoorziening. Hoe algemener een waarschuwing, hoe minder mensen er gehoor aan zullen geven of het serieus zullen nemen.
- Maak zo veel mogelijk een koppeling tussen waarschuwing en handelingsperspectief, bijvoorbeeld door codering of scenario's. Dit geldt voor zowel scheepvaart, bedrijven als burgers.
- Neem in risicocommunicatiedraaiboeken ook de scheepvaart op en laat de scheepvaart deelnemen in crisisteam.
- Neem het toekomstige klimaat als uitgangspunt bij het maken van plannen. Maak weerspatronen zichtbaar in mindmaps, ook patronen die nu misschien nog onnatuurlijk lijken.
- Geef burgers/huiseigenaren praktische tips hoe zij in hun eigen omgeving informatie kunnen verzamelen en toepassen.
- Betrek bij het voorkomen van hoogwaterproblemen de industrie in de koude fase, om zo hun eigen handelingsperspectief te vergroten.

2.2. Klimaatbewustzijn

BOX 2 | Een deelnemer aan het woord

Wij hebben als verbond van verzekeraars regelmatig van doen met allerlei soorten weerschades en het is duidelijk dat de intensiteit en de frequentie daarvan de laatste jaren toeneemt. In Noord-Brabant is recent door hagel binnen 20 minuten een schade van € 0,5 miljard ontstaan. De verzekeraars verwachten daarom een stijging van de schadelast en willen eraan meewerken om die te beperken, vooral door preventie, bewustwording, early warning en snelle compensatiemechanismen. Dit kan niet alleen het schadebedrag beperken, maar ook het leed en de ellende van particulieren en bedrijven. De maatschappelijke ontwrichting in Limburg is verhoudingsgewijs groter dan de bedragen die moeten worden uitgekeerd.

2.2.1. Inhoud van de aanbevelingen

Klimaatbewustzijn: klimaatverandering gaat gepaard met onzekerheden. We weten wel dat extremen vaker voor zullen komen en daarmee de kans op wateroverlast. Hoe kan de risicocommunicatie verbeteren bij wateroverlast en hoogwater? Voor dit thema zijn de volgende algemene aanbevelingen geformuleerd.

- 1) Vergroot met transparante en heldere waterrisico-informatie vanuit de overheid het waterbewustzijn en de zelfredzaamheid bij bewoners en bedrijven.
- 2) Verbeter de samenwerking tussen instanties in de 'koude' fase om te zorgen voor een betere risicocommunicatie tijdens de 'warme' fase.
- 3) Benut bewonersbijeenkomsten in Limburg om eigen initiatief en klimaatadaptief handelen te stimuleren.
- 4) Doe een nadere interdepartementale verkenning gericht op de verzekeraarbaarheid van klimaatrisico's.

2.2.2. Rode draad in reacties van de deelnemers

Dit thema is besproken met in totaal 3 deelnemers. Zij vertegenwoordigden de verzekeringsbranche, de chemische industrie en de woningbezitters.

Er is in deze deelgroep uitgebreid gesproken over de verzekeraarbaarheid van klimaatrisico's. Voor deze aanbeveling is veel draagvlak. Op dit moment zijn de meeste particulieren wel goed verzekerd, maar ondernemers niet altijd. Verzekeraars zien voor zichzelf een rol. Bedrijven willen meedenken over wat zij kunnen doen. Hoe kunnen verzekeraars proactief meedenken over betere dekking, preventie en herstel dat klimaatbestendig is? Aandachtspunt bij deze aanbeveling is de verzekeraarbaarheid (kan het verzekerd worden?) en de keuze van particulieren en bedrijven, in risicogebieden en daarbuiten, om het risico wel of niet af te dekken. Hier ligt een taak voor de verzekeringsadviseurs, maar ook voor de overheid en de verzekeringsbranche als het gaat om algemene(re) informatievoorziening over verzekeraarbaarheid en overheidsregelingen. Aandachtspunt bij waterrisico-informatie was de verrassing dat het incident in Limburg plaatsvond, terwijl bijvoorbeeld vanuit de chemische industrie de Europoort doorgaans als kwetsbaarst gebied wordt gezien. Dit vraagt bewustwording dat heel Nederland een risicogebied kan vormen. Ook wordt geconstateerd dat de overheid niet consequent is in de voorgeschreven omgang met risico's: deze worden regelmatig ondergeschikt gemaakt aan het doel, bijvoorbeeld door het verkleinen van de afstand tussen een industriegebied en een woonwijk, omdat een project anders niet rendabel is.

Ook wordt kort gesproken over de moeilijke positie van plaatselijke overheden. Zij hebben te maken met veel eisen (meer woningen, RES, schone industrie) en weinig ruimte, waardoor er suboptimale keuzen gemaakt worden.

Voor wat betreft het benutten van het momentum en het stimuleren van burgerinitiatief en vermoeden de deelnemers dat de urgentie en de interesse bij degenen die niet met hoogwater zijn geconfronteerd laag zal zijn.

2.2.3. Conclusies / aanbevelingen van de deelnemers

Uit de bespreking kwamen de volgende punten naar voren:

- Rond waterrisico-informatie willen huiseigenaren en bedrijven weten wat zij zelf kunnen doen. Geef hen een handelingsperspectief, informeer hen welke preventieve acties zij kunnen ondernemen.
- Onderschat niet hoe moeilijk het is om mensen in beweging te krijgen. In Limburg is er nu bewustzijn, maar dat is minder bij mensen die er niet mee te maken hebben.
- Decentrale keuzen pakken niet altijd goed uit: een visie op ruimtelijke ordening op centraal niveau is wenselijk. Hiermee kan voorkomen worden dat er teveel micromanagement plaatsvindt, waardoor suboptimale keuzen worden gemaakt.
- De landelijke overheid heeft een taak in het corrigeren van plaatselijke overheden als zij eraan bijdragen dat er onverzekerde economische schade ontstaat, bijvoorbeeld door het bebouwen van uiterwaarden.

2.3. Klimaatrobuust watersysteem

BOX 3 | Een deelnemer aan het woord

Cascade heeft veel leden in Limburg, zij winnen grondstoffen langs de rivieren. Bedrijven van leden werden zwaar getroffen door de wateroverlast. De eerste reactie was: 'alle hens aan dek, zandzakken vullen en nooddijken bouwen om voor bewoners erger te voorkomen'. In de eerste week kon met het zware materieel van de leden de schade aan dorpen waar men zelf ook woont worden beperkt. De reactie was 'trots, dat Limburg erger is bespaard door onze projecten en werken'. Vervolgens ontstond teleurstelling en frustratie dat bedrijven op geen enkele manier betrokken zijn bij wat er nu in Limburg moet gebeuren.

2.3.1. Inhoud van de aanbevelingen

Klimaatrobuust watersysteem: het watersysteem bestaat uit beken, rivieren en watergangen. Wat doen we al en wat kunnen we doen om in het watersysteem om te kunnen gaan met extremen? Voor dit thema zijn de volgende algemene aanbevelingen geformuleerd.

- 1) Houd rekening met het optreden van toekomstige weersextremen bij het herstel van schade in de fysieke leefomgeving na wateroverlast.
- 2) Houd rekening met het optreden van toekomstige weersextremen bij het herstel van schade aan (water)infrastructuur na wateroverlast.
- 3) Werk mogelijkheden uit voor het beperken van schade van activiteiten in het winterbed en buitendijks gebied.
- 4) Waterbeheerders moeten elkaar beter informeren over onderhoud om in het zomerseizoen snel te kunnen handelen bij een verwacht hoogwater.
- 5) Zet lopende dijkversterkingen en andere maatregelen voortvarend door en onderzoek of er aanvullende projecten kunnen worden gestart.

2.3.2. Rode draad in reacties van de deelnemers

Over dit thema is gesproken met in totaal 8 deelnemers, vanuit de terreinen natuurbescherming en natuurbehoud, zand- en grindproductie, scheepvaart, bedrijfsleven en woningbezit. De deelnemers missen over het algemeen de urgentie in de aanbevelingen en in het proces. De aanbevelingen zijn beschouwend en analyserend en hebben de vorm van voornemens. Maar deelnemers voelen deze urgentie sterk en pleiten ervoor het momentum te benutten. De vraag is namelijk niet of deze situatie nog een keer optreedt, maar wanneer! Deelnemers zien kansen om de aanbevelingen samen te brengen met het IRM-programma en hetgeen er nu al in de regio gebeurt. Er lopen verschillende projecten voor natuurinclusieve oplossingen voor klimaatadaptatie, waarin door natuur- en milieuorganisaties en bedrijfsleven wordt samengewerkt. Deelnemers benadrukken dat de beleidstafel niet teveel naar technische maatregelen moet kijken, de oplossingen liggen veel meer in een grensoverschrijdende watersysteemaanpak waar natuur een rol in kan spelen. Grensoverschrijdend betekent in dit kader niet alleen over de landsgrenzen heen, maar ook over de grenzen van het onderwerp en de aanpak. Nederland zit aan het eind, in de Delta en heeft de buurlanden hard nodig bij de oplossingen. Kijk niet alleen naar een situatie met een teveel aan water, maar juist ook naar droogteperiodes; beschouw het regionale watersysteem en het hoofdwatersysteem niet als aparte systemen, maar als 1 systeem; bekijk de bouwpoging in relatie met een 'natuurlijke' bescherming tegen hoogwater. Hiervoor is uniformering, prioritering en herformulering van kaders nodig, zodat de aanpak op elkaar afgestemd kan worden. Dit vraagt bestuurlijke daadkracht, afstemming en duidelijkheid. Ook als dit betekent dat er minder leuke besluiten moeten worden genomen.

2.3.3. Conclusies / aanbevelingen van de deelnemers

Uit de bespreking komen de volgende punten naar voren.

- Pak het gevoel van urgentie en laat dit doorklinken in aanbevelingen en proces.
- Niet alles is overal mogelijk. Durf besluiten te nemen en beleg deze.
- Er lopen veel projecten. Streef naar uniformering, prioritering en leg de kaders op elkaar. Dan kan er tijd gewonnen worden.
- Let hierbij ook op de financiële kaders, deze vormen vaak een belemmering.
- Blijf niet steken in puur technische maatregelen. Kijk breder dan de sector water, kijk verder in tijd en ruimte, kijk ook naar steden en landbouw.
- Ga zo snel mogelijk in gesprek met België en Duitsland, Nederland heeft hen nodig.

2.4. Klimaatrobuuste ruimtelijke inrichting

BOX 4 | Een deelnemer aan het woord

in Limburg had men de afgelopen jaren veel last van droogte en daar kwam in de zomermaanden vorig jaar de wateroverlast bij. De Stichting het Limburgs Landschap merkt dat er veel technische maatregelen worden genomen die ten koste gaan van natuur en landschap, terwijl het goed zou zijn om in de oplossingen de verbinding te leggen met de consequenties voor andere maatschappelijke uitdagingen. Een voorbeeld hiervan is de terugdringing van stikstof in relatie tot de bestrijding van hoogwateroverlast. Als je in de heuvels water wilt vasthouden, dan ontstaat met de aanpak van de stikstofproblematiek het volgende: als veeteelt in het kader van stikstof wordt aangepakt, dan verdwijnt de melkveehouderij en wordt de veeteelt uit de hogergelegen gebieden vervangen door akkerbouw. In de akkerbouw zal water veel sneller naar de lager gelegen beken stromen en dat is precies wat je niet wilt in het kader van hoogwaterbestrijding. Beleidsvelden zouden veel meer aan elkaar gekoppeld moeten worden.

2.4.1. Inhoud van de aanbevelingen

Klimaatrobuuste ruimtelijke inrichting: voor het omgaan met veranderend klimaat is de inrichting van het landoppervlak minstens zo belangrijk als het watersysteem. Wat leert Limburg ons over klimaatadaptatie? Voor dit thema zijn de volgende algemene aanbevelingen geformuleerd.

- 1) Pas het kader van de stresstesten aan en beoordeel hoe klimaatverandering mee moet worden genomen.
- 2) Verken of en hoe de openbare database van stresstesten verbeterd kan worden om een nationaal overzicht van knelpunten te creëren.
- 3) Onderzoek het op een groter schaalniveau uitvoeren van stresstesten.
- 4) Laat water en bodem een belangrijke rol spelen in keuzen die gemaakt worden voor de ruimtelijke ordening en inrichting van Nederland.
- 5) Ga aan de slag met een integrale ruimtelijke visie voor het Maasdal.

2.4.2. Rode draad in reacties van de deelnemers

De aanbevelingen zijn met in totaal 7 deelnemers besproken, afkomstig uit natuurorganisaties, het bedrijfsleven, de binnenvaartsector, zand- en grindproducenten en woningbezitters. De deelnemers zijn van mening dat de uitspraak om water en bodem sturend te maken bij ruimtelijke inrichting niets nieuws is. Dit wordt al veel langer als uitgangspunt genomen. Het wordt tijd dat dit niet alleen gezegd wordt, maar dat er ook daadwerkelijk naar gehandeld wordt. Water stuurt zichzelf, hoe dan ook.

Ook worden andere overheden gemist, nationaal en grensoverschrijdend. De buurlanden België en Duitsland zijn bijvoorbeeld nodig bij de oplossingen die Nederland ontwikkelt. En niet alleen waterkundigen moeten besluiten hoe er iets gedaan kan worden aan droogte en wateroverlast. Het moet veel breder getrokken worden: het ministerie van Buitenlandse Zaken voor de grensoverschrijdende zaken, de provincie Limburg voor de ruimtelijke ordening, het ministerie van Landbouw voor akkerbouw en veeteelt. Als laatste wordt genoemd dat klimaatbeleid zich niet beperkt tot wateroverlast of droogte, maar zich ook uitstrekt naar hitte en wind. Hiervoor zouden de inzichten uit regionale crises benut kunnen worden.

2.4.3. Conclusies / aanbevelingen van de deelnemers

- Stop met praten over water als sturend principe. Ga ernaar handelen.
- Bekijk de aanpak van wateroverlast en droogte in samenhang met elkaar
- Bekijk de aanpak van watercrises in samenhang met de andere grote transities, waar Nederland voor staat.

- Besteed in de ruimtelijke ordening meer aandacht aan de samenwerking met andere overheden, ook over de grens met België en Duitsland en de regionale overheden in die landen.

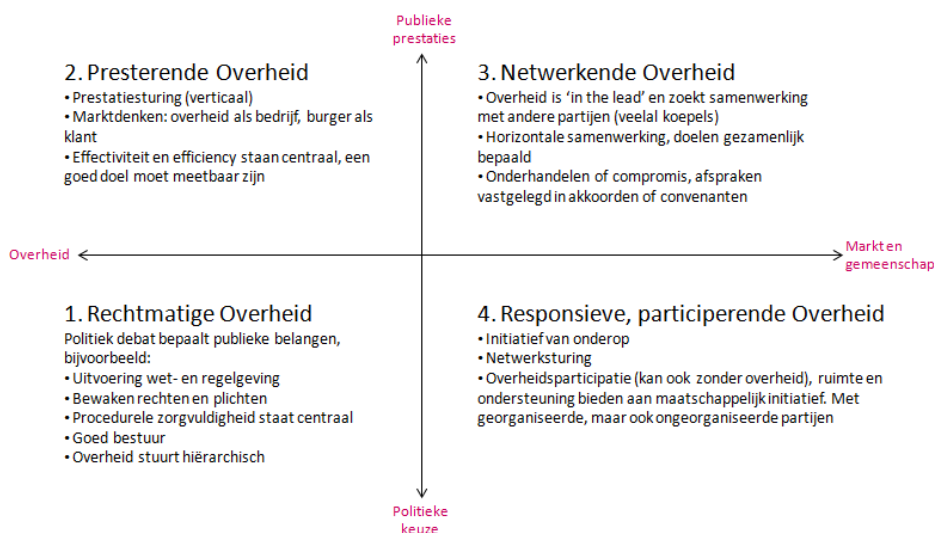
3. Reflectie en aanbevelingen OFL

3.1. Algemene reflectie OFL

Op 13 januari is gesproken met deelnemers die de breedte van het maatschappelijk veld vertegenwoordigen en die echt met het hoogwater geconfronteerd zijn. Zij moesten handelen. Het is vanuit dit perspectief belangrijk om enerzijds te kijken wat er bestuurlijk aan adviezen en besluiten moet worden opgeleverd om met hoogwater en wateroverlast om te kunnen gaan, en anderzijds hoe de zelfredzaamheid en het handelingsperspectief van de deelnemers en hun leden vergroot kunnen worden. Wat is aan de overheid 'wat moet er besloten worden' en wat is aan de samenleving 'hoe kan de samenleving zelf handelen'? Hoe en waar sluit dit op elkaar aan, wat is er onderling nodig? Het antwoord op deze vragen onderzoekt het OFL in zijn processen: hoe kan OFL de kracht in de samenleving laten bovenkomen, zodat duidelijk wordt wat zij zelf kunnen en wat zij nodig hebben van de overheid. Op die manier kan hetgeen in de systeemwereld ontwikkeld wordt zo goed mogelijk aansluiten op hetgeen de leefwereld nodig heeft. OFL heeft tijdens de bijeenkomst bij de deelnemers een grote bereidheid beluisterd om aan de slag te gaan en mee te denken over het vergroten van handelingsperspectief en zelfredzaamheid.

In de volgende paragraaf worden in dit licht de opbrengsten uit de deelgroepen vertaald in concrete aanbevelingen aan de beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater.

Rollen van de overheid in de samenwerking met de energieke samenleving:

FIGUUR 1 | Rollen van de overheid in de samenwerking met de energieke samenleving (bron: Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB)).

Bovenstaand figuur kan worden gebruikt om de 'systeemwereld' en de 'leefwereld' zichtbaar te maken. Grofweg gezegd bevindt de systeemwereld zich aan de linkerkant. In de systeemwereld worden besluiten genomen en wetgeving opgesteld, het zwaartepunt ligt daar bij de overheid. Aan de rechterkant bevinden zich de samenleving en de netwerkpartners die handelen en initiatieven nemen. Zij vertegenwoordigen de leefwereld. Rechtsonder ligt het zwaartepunt op initiatieven en handelingen vanuit de leefwereld.

3.2. Aanbevelingen

Noties vooraf

Urgentie

De urgentie wordt door de partijen aan tafel breed gevoeld en uitgesproken. De Bond van Verzekeraars ziet het laatste decennium de klimaatgerelateerde schades toenemen. Het moment is nu om daarnaar te handelen. De urgentie mag meer terug te zien zijn in de beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater. Breder beschouwd, maar buiten de scope van deze opdracht, merkt OFL dat bij nadere analyse van de nationale structuurvisie Infrastructuur en Ruimte waterveiligheid wel wordt genoemd, maar geen urgentie lijkt te hebben. De urgentie van waterveiligheid beperkt zich echter niet tot Limburg.

Water is grensoverschrijdend

In de beleidstafel zit een brede selectie van overheidspartijen, waaronder de gemeente Valkenburg, de provincie Limburg, het IPO, de VNG, de Unie van Waterschappen, de Deltacommissaris en het Rijk. De bestuurlijke grenzen zijn niet in overeenstemming met de landschappelijke grenzen en water gedraagt zich niet volgens de democratische ordening.

Verbinding met bestaande programma's

De vorige wateroverlastsituaties hebben geleid tot een succesvol programma 'Ruimte voor de Rivier'. Daardoor is de schade rondom de Maas afgelopen zomer te overzien geweest. Ook het Deltaprogramma beschermt tegen wateroverlast en hoogwater. Het is belangrijk dat de initiatieven en aanbevelingen van de beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater strak verbonden blijven met programma's als deze en dat ook in deze programma's de ervaringen uit de leefwereld betrokken worden.

3.2.1. Neem als overheid je verantwoordelijkheid

- Wees duidelijk dat niet alles overal kan in de ruimtelijke ordening: wat is nog mogelijk in bijvoorbeeld de uiterwaarden?
- Herijk de acceptatiegrenzen aan de nieuwe klimaatwerkelijkheid.
- Zorg dat de technisch noodzakelijke maatregelen genomen worden en voer eventueel een actieve grondpolitiek.
- Zorg dat de informatievoorziening op orde is teneinde de maatschappelijke partijen de mogelijkheid te geven te anticiperen en schade te voorkomen. Hanteer hierbij de SMART uitgangspunten:
 - Specifiek: vanaf wanneer is wat de verwachting?
 - Meetbaar: de juiste informatie (dit verschilt per partner: informatie in Kuubs water is niet relevant voor de scheepvaart, daar moet men de waterhoogtestijging weten ivm de bruggen). Doorleef dit in de 'koude' fase met maatschappelijke partners.
 - Acceptabel: de beschikbare informatie moet de samenleving de mogelijkheid geven om bewust afwegingen te maken en risico's te nemen of te vermijden.
 - Tijdgebonden: hoe eerder informatie beschikbaar is, des te beter kan de samenleving zelf preventiemaatregelen nemen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan realtime informatie via pop-ups.

3.2.2. Beschouw de wateropgave als een integrale opgave

- Voeg diverse deelprogramma's samen in een groot uitvoeringsprogramma met uniforme doelen en prioriteiten, en ontschotte financiering.
- Denk na over gerelateerde thema's en/of meekoppelkansen, zoals de transitie van de landbouw (wat betekent het overschakelen van veeteelt naar landbouw voor het vasthouden van water), het delven van grondstoffen voor de bouw en natuurvorming.

- Geef maatschappelijke organisaties, instellingen en bedrijven in de koude fase een rol om klimaatbewustzijn en zelfredzaamheid in de warme fase te stimuleren.

3.2.3. Breid de kring van gesprekspartners uit

- Ga actief op zoek naar een relatie met de buitenlandse overheidspartijen. Het SG Benelux kan daar een actieve rol op niveau in spelen.
- Betrek in ketenvorming en netwerkvorming ook de maatschappelijke instellingen, organisaties en bedrijven.

Bijlage 1: verslag thema 'Informatievoorziening en hoogwater'

Ronde 1

Gespreksleider : Tom Radstaak, Ministerie van IenW

Aanwezigen : Koninklijke BLN Schuttevaer, ook namens Centraal Overleg Vaarwegen
Jasper van der Woude, projectteamlid
Durk Klopstra, inhoudelijk deskundige
Wobine Buijs, voorzitter OFL

Durk Klopstra, inhoudelijk deskundige, geeft een presentatie over de informatievoorziening over neerslag en hoogwater.

De vertegenwoordiger van Koninklijke BLN Schuttevaer, namens Centraal overleg Vaarwegen, is de enige deelnemer van deze deelgroep. Deelnemer geeft aan waarde te hechten aan de communicatie over neerslag en hoogwater en vraagt zich af of de scheepvaart ook een bijdrage kan leveren aan dit probleem.

In andere landen zijn systemen waar de scheepvaart gebruik van kan maken. Als voorbeeld noemt deelnemer dat stremmingen en hoogtestijgingen bij bruggen tijdig bekend worden gemaakt. In Duitsland zijn de risico's door Marken geregeld, 1 en 2, en bij de laatste wordt een vaarweg gestremd. In Nederland gebeurt dat niet, er wordt niet gestremd. De scheepvaart zelf kijkt op vaarweginformatie.nl, een landelijk informatiepunt. Leer van andere landen en andere riviersystemen.

In alle fases, dus niet alleen als er een crisis is, kan de communicatie met de scheepvaart verbeterd worden. Toen tijdens de crisis een dijkdoorbraak dreigde, werd Schuttevaer gebeld en is deze dreiging door hen doorgegeven aan schepen in de nabijheid.

Deelnemer stelt dan ook voor een goed risico communicatiedraaiboek te maken waarin ook de scheepvaart wordt meegenomen. Daarnaast stelt deelnemer voor dat de scheepvaart in de crisisteams wordt vertegenwoordigd.

Jasper van der Woude, projectteamlid, vraagt of dit samenhangt met de tijdigheid van het bericht aan de scheepvaartsector, dus wat te verwachten valt, zoals waterhoogtes. Hij ziet een link met verwachtingen, monitoren en realtime voorspellingen uit de presentatie van Durk Klopstra, inhoudelijk deskundige.

Koninklijke BLN Schuttevaer beaamt dit en geeft aan dat de invloed van hoogwater op het schutproces en de brughoogte in scenario's kan worden vastgelegd. Zo worden ondernemers in de scheepvaart en logistiek geïnformeerd over te verwachten stremmingen, zodat alternatief vervoer of opslag kan worden bedacht. Dit kan al ontwikkeld worden voordat de volgende crisis zich voordoet. Als risico's van tevoren bekend zijn, kunnen problemen van schepen in een rampgebied worden voorkomen.

Durk Klopstra, inhoudelijk deskundige, vraagt of een schipper op tijd weet hoe hoog een brug is. Volgens Koninklijke BLN Schuttevaer wordt deze informatie voor de Maas niet aangeboden, omdat het waterpeil op niveau wordt gehouden. Dit is wel georganiseerd in het Rivierengebied. Durk Klopstra merkt op dat deze informatie wel realtime beschikbaar kan zijn. Dit is van toegevoegde waarde voor de scheepvaart en niet moeilijk te realiseren. Dit is laaghangend fruit.

Tom Radstaak informeert hoe dit werkt. Normaliter zijn er in crisissituaties korte lijnen, waardoor communicatie goed mogelijk is. Durk Klopstra merkt op dat dit verbeterd kan worden. De scheepvaartadviseurs van Rijkswaterstaat kunnen hier volgens Koninklijke BLN Schuttevaer goed in ondersteunen.

Dat bij hoogwater palen onder water komen te staan en dus onzichtbaar zijn, vindt Wobine Buijs, OFL, opmerkelijk. Koninklijke BLN Schuttevaer is van mening dat het dan ook wenselijk is om de doorgaande scheepvaart uit het gebied te krijgen, het uitgangspunt moet zijn dat er geen schepen in een rampgebied zijn. Zorg dat de informatievoorziening op orde is.

Koninklijke BLN Schuttevaer vraagt aandacht voor de inhoud van de crisiscommunicatie: "tot nader orde gestremd" is onduidelijk. Er is behoefte aan meer specifieke informatie, op regelmatige basis, van en voor een bepaalde doelgroep.

Jasper van der Woude, projectteamlid, denkt dat dit mogelijk wordt als de scheepvaartadviseurs van Rijkswaterstaat ook in crisisteams gaan meedraaien. Zij kennen de organisatie en alle details. Volgens Koninklijke BLN Schuttevaer is het netwerk en het communicatieplatform de kracht van Rijkswaterstaat. Rijkswaterstaat onderneemt al acties door een nieuwe methodiek te testen, maar het is belangrijk dat dit punt op de beleidstafel aan de orde komt.

Wobine Buijs, OFL, merkt op dat partners bezig zijn met het ontwikkelen van verbeterpunten en dat dit wordt samengebracht in de beleidstafel.

Ronde 2

Gespreksleider : Tom Radstaak, Ministerie van IenW

Aanwezigen : Vereniging Eigen Huis
Verbond van Verzekeraars
VNCI
Jasper van der Woude, projectteamlid
Durk Klopstra, inhoudelijk deskundige

Het Verbond van Verzekeraars is vandaag aanwezig om te bezien wat de bijdrage van de verzekeraars bij een dergelijke crisis kan zijn.

VNCI vertegenwoordigt chemische bedrijven.

Vereniging Eigen Huis vertegenwoordigt woningbezitters die in een risicogebied wonen.

Durk Klopstra, inhoudelijk deskundige, vat zijn presentatie samen:

Wat zou er gebeurd zijn als de regen van juli 2021 elders in Nederland zou zijn gevallen? Is dit realistisch? De neerslag was extreem, maar niet bijzonder, omdat dit voor Nederland realistisch is én een gevolg van klimaatverandering. Sinds 1998 is er driemaal wateroverlast van nationale betekening geweest en de meeste neerslag is in de Ardennen gevallen. Deze gebeurtenissen komen sinds 2010 vooral in de zomer voor. Over en weer gebruik maken van data van meerdere instanties in Nederland, is van toegevoegde waarde. Het neerslaggebied was in juli 2021 zo groot als een provincie. Er wordt gesproken over schade van 100.000 tot 200.000 hectare en 1 miljard euro aan materiële schade. De vraag is of moet worden uitgegaan van het huidige of het toekomstige klimaat bij het maken van plannen om een dergelijke situatie in de toekomst te voorkomen. De 2e optie, het toekomstige klimaat, brengt echter grote kosten met zich mee. Daarnaast moet ermee rekening worden gehouden dat er voornamelijk risico's worden gelopen in de zomer. Er is ook sprake van verkokering, regionaal wateroverlast en het gebruik van alleen een eigen systeem van Rijkswaterstaat. Er is behoefte aan een integrale blik, zodat de ernstigste gevolgen hiervan in de toekomst kunnen worden voorkomen.

VNCI vindt het kijken naar het toekomstige klimaat logisch. Dit thema blijft de komende decennia relevant en het is belangrijk dat wordt samengewerkt. Hij stelt voor te werken met mindmaps die patronen zichtbaar maken, die nu misschien onnatuurlijk lijken, en te leren van crises van de afgelopen tijd. Ook pleit hij voor het geven van praktische tips over hoe burgers in hun eigen omgeving informatie kunnen verzamelen en toepassen. Uiteindelijk is het wenselijk regionaal of zelfs lokaal te voorspellen waar de problemen komen, zodat mensen hierop kunnen anticiperen. VNCI vergelijkt dit met een windhooswaarschuwing op meren, die specifiek is. VNCI vertrouwt op de dijken, kijkt naar de consequenties en wil graag meewerken aan hoe problemen in de toekomst kunnen worden voorkomen.

Durk Klopstra, inhoudelijk deskundige, wijst erop dat er tot nu toe te weinig aandacht was voor gebeurtenissen die normoverschrijdend zijn. De samenwerking tussen Rijkswaterstaat, nutsbedrijven en dijkbewaking kan worden uitgebreid met de industrie.

Het Verbond van Verzekeraars vindt het belangrijk te bepalen of schade moet worden hersteld naar de oorspronkelijke staat of herstellen met het oog van voorkomen van dergelijke zaken in de toekomst. Binnen het verbond is er een stormmodel: aan de hand van parameters kan schade de volgende ochtend al worden ingeschat. Misschien is dit model ook mogelijk voor water, zodat schade kan worden voorkomen of beperkt. Hierdoor kunnen ook gerichte tips worden gegeven aan de mensen zelf.

Vereniging Eigen Huis stelt prijs op een zekere voorspelbaarheid voor huiseigenaren, zodat zij zelf maatregelen kunnen treffen om schade te beperken. Hij vindt de aanbevelingen van de beleidstafel logisch. De diverse werkgebieden overlappen elkaar en alle activiteiten op elkaar afstemmen moet goed georganiseerd zijn.

Durk Klopstra, inhoudelijk deskundige, vraagt of het zinvol is huiseigenaren preventief te informeren via websites of direct. Vereniging Eigen Huis vindt het een uitdaging om de juiste wijze van communicatie met deze groep te vinden. De tijd van deze deelgroep was hierna afgelopen.

Bijlage 2: verslag thema 'klimaatbewustzijn'

Ronde 1 (voor dit thema waren er in ronde 2 geen deelnemers)

Gespreksleider : Annelies van Velden, OFL

Aanwezigen : Verbond van Verzekeraars
Vereniging van de Nederlandse Chemische Industrie (VNCI)
Vereniging Eigen Huis (VEH)

Inh. deskundigen : (1) dhr. J.G. Rinsema, IenW Beleidstafel
(2) dhr. R. Uijterlinde, Unie van Waterschappen

De gespreksleider organiseert een korte voorstelronde en vraagt welke ervaring de organisaties hebben gehad met hoog water. Zijn er specifieke onderwerpen of problemen die zij op grond daarvan onder de aandacht willen brengen?

Het Verbond van Verzekeraars krijgt regelmatig van doen met alle soorten weerschades, en het is duidelijk dat de frequentie en intensiteit daarvan de laatste jaren toeneemt. In Noord-Brabant is recent door hagel binnen 20 minuten een schade van € 0,5 miljard ontstaan. De verzekeraars verwachten daarom een stijging van de schadelast en willen eraan meewerken om die te beperken, deels door reductie van CO₂-uitstoot maar vooral door preventie. Verzekerden dienen zo mogelijk tijdig te worden geïnformeerd over te verwachten overlast en te worden geadviseerd over de maatregelen die zij kunnen treffen om de schade te beperken. Zij kunnen alvast beginnen met afschotten van hun woning als duidelijk is dat de rivier gaat stijgen. Dat beperkt niet alleen het uitkeringsbedrag maar ook het leed en de ellende van particulieren en bedrijven. De maatschappelijke ontwrichting in Limburg is verhoudingsgewijs groter dan de bedragen die moeten worden uitgekeerd.

De eerste focus ligt dus op communicatie en preventie. Een verdergaande stap – maar dat is deels toekomstmuziek – is klimaatadaptief herstel. Idealiter wordt de schade zo gerepareerd dat bij een volgend incident de gevolgen voorkomen worden of kleiner zijn. Een heel praktisch voorbeeld is het hoog plaatsen van stopcontacten.

De gespreksleider vraagt of er dilemma's zijn.

Wat betreft verzekeringen gaat het dan om de verzekeraarbaarheid. Overstromingsschade was in Nederland lang niet verzekeraarbaar. Voor schade die ontstaat doordat primaire waterkeringen het begeven is dat nog steeds het geval. Dan komt de solvabiliteit van de verzekeraars in het gedrang, terwijl er in een volledig vrije markt ook geen goede risicospreiding is om dit op te vangen met premies. Deze mogelijkheid is wel onderwerp van gesprek tussen verzekeraars, overheid en DNB.

In de jaren '90 is de mogelijkheid ingevoerd om een verzekering af te sluiten tegen kleinere overstromingen. Van de particulieren in Limburg was ongeveer 95% daartegen verzekerd. De overige 5% had een oude polis of koos er bewust voor om zich niet te verzekeren. Voor bedrijven ligt de situatie anders omdat veel ondernemers dit risico niet wilden afdekken of verkeerd zijn geadviseerd. Hier ligt een taak voor de adviseurs: als een klant in een risicogebied woont, is het verstandig dit risico af te dekken. Als het bedrijf daar bewust niet voor kiest, is een schadevergoeding niet aan de orde, ook niet van de overheid. Dat is nu min of meer de lijn van de overheid: één keer WTS, maar vervolgens zelf een verzekering afsluiten.

Inhoudelijk deskundige 2 heeft kritiek horen uiten over de uitkering van schade. Is dat terecht?

Die kritiek was voornamelijk gericht op de WTS. De verzekeraars hebben inmiddels ongeveer 70% van de schades afgewikkeld. De factoren die afwikkeling vertragen zijn dat afwikkeling

soms nog niet mogelijk is, omdat bijvoorbeeld een woning nog steeds niet droog is en doordat er gebrek is aan materialen en arbeidskracht. Het aanbod was al schaars en de vraag in het getroffen gebied is groot.

Voor de VNCI werden de specifieke risico's duidelijk toen tijdens de orkaan Katrina een chemische fabriek onder water kwam te staan en daardoor een groter incident ontstond. Hoe moet worden omgegaan met de gevolgen van het (gedeeltelijk) onder water komen te staan van een chemische fabriek, is opgenomen in de Europese Seveso II-richtlijn, waarmee ten eerste wordt beoogd om incidenten te voorkomen. Primair wordt erop vertrouwd dat de door de overheid aangelegde keringen incidenten voorkomen, maar daarnaast heeft de sector ook een verantwoordelijkheid. Voorheen was de gedachte dat de Europoort het kwetsbaarste gebied was. Verrassende nieuwe kennis is dat dit incident in Limburg plaatsvond en dat wateroverlast zich in de regel in de zomer voordoet. Dat mechanisme moet nader worden bestudeerd. Een specifieke factor in Limburg is dat door de hoogteverschillen grote overlast in de dalen ontstaat. De data hierover dienen te worden gedeeld, opdat de bedrijven en de sector risico's in kunnen schatten en maatregelen kunnen treffen.

De overheid is vaak niet consequent. De voorgeschreven omgang met risico's wordt regelmatig ondergeschikt gemaakt aan het doel. Het komt voor dat de afstand tussen industrie en een woonwijk wordt verkleind, omdat de projectontwikkelaar meldt dat het project niet rendabel is. In Limburg hebben bestuurders die mooi aan de rivier of in een uiterwaarde wonen dijkverzwaringen tegengehouden. De overheid moet de juiste dingen doen om overstromingen te voorkomen.

In Limburg zijn de grote bedrijven net niet getroffen. Om dat te voorkomen zijn meerdere grote pompinstallaties aangevoerd en ingezet. Er dient te worden nagedacht wat op dat moment relevante logistieke communicatie is en over de gevolgen van het verplaatsen van deze waterhoeveelheid voor de omgeving.

Het grootste dilemma is wat er praktisch kan worden gedaan. De overheid hanteert bij het bepalen van het acceptatierisico voor overstromingen verschillende grenzen; meestal accepteert zij grotere risico's dan voor chemische bedrijven acceptabel is.

De aandacht gaat nu vooral uit naar Limburg. De VNCI vraagt om die uit te breiden naar heel Nederland.

De VEH merkt aan de reacties van leden uit het gebied dat het incident ingrijpende gevolgen heeft. Hoe moet het nu verder? Waar moeten zij wonen? Wordt de schade vergoed en hoe verloopt de financiële afwikkeling? Dit soort bedragen kan meestal niet door particulieren worden opgebracht.

Omdat het om een secundaire dijk ging, was de schade gelukkig verzekerd; het probleem zou nog veel groter zijn geweest als het hele rivierengebied was getroffen. Zou de reserve WTS dan groot genoeg zijn geweest?

Grote delen van Nederland zijn risicogebied, en dat is reden om stil te staan bij de klimaatadaptatie. Waar kunnen wel of geen woningen worden gebouwd? Hoe kunnen die klimaatbestendig worden gemaakt? Wat kunnen eigenaren daar zelf aan doen? Zijn incidenten te verzekeren?

Velen zijn niet goed geïnformeerd over verzekeringsmogelijkheden, ook omdat zij het risico verwaarloosbaar achten. Dat gold tot voor kort ook voor droogteschade. Het is een onaangename verrassing als een schade niet onder de dekking valt. Er ligt een opgave in de communicatie en informatie.

Het Verbond van Verzekeraars heeft enige tijd geleden gepleit voor het opnemen van een verplichte overstromingsdekking in de opstalverzekering. Dat idee is door de overheid afgewezen, mede op grond van een advies van de ACM. Dit incident is een goede aanleiding om deze optie opnieuw aan de orde te stellen.

De VEH wil ook dat uit incidenten lessen worden getrokken. Terugbouwen zoals het was, is geen goede keus. Woningen moeten klimaatbestendig worden.

Inhoudelijk deskundige 1 deelt mee dat als eerste invalshoek is gekozen voor overheidscommunicatie en dat in de tweede fase aanbevelingen worden opgesteld, waaronder die over verzekeraarbaarheid. In de tweede fase wordt ook aandacht besteed aan het versterken van het bewustzijn van bewoners en bedrijven. Een suggestie aan de VEH is om in koopcontracten voor onroerend goed een vaste paragraaf op te nemen over de toestand van de

funderingen en het risico op wateroverlast. Op het moment dat men belangrijke keuzes moet maken 'plakt' informatie en bewustwording beter.

De vertegenwoordiger van de VEH denkt dat dit een goed idee is, maar wijst erop dat daarmee de grote groep die al een contract heeft afgesloten niet wordt bereikt. Gemeenten staan vaak dicht bij hun burgers. Zij kunnen de plaatselijke situatie met kaartjes duidelijk maken en mogelijke maatregelen en kosten daarvan beschrijven.

De verzekeraars zijn van mening dat de landelijk overheid ook een taak heeft in het corrigeren van plaatselijke overheden. Bij het onderlopen van uiterwaarden blijkt vaak onverzekerde economische schade te ontstaan, terwijl lagere overheden daar activiteiten hebben toegestaan: campings, teelt van gewassen, enz. Uiterwaarden zijn daar niet voor bedoeld.

De VNCI ziet als een verklaring dat de overheid de neiging heeft beslissingen zo plaatselijk mogelijk te laten nemen. Er is groot ruimtegebrek – er moeten woningen worden gebouwd, er moet aan RES-sen worden voldaan, de industrie moet schoner – en daarom is het nodig dat de visie op ruimtelijke ordening op centraal niveau wordt bepaald. Op dit moment worden lokale bestuurders opgezadeld met onmogelijke keuzes: dan worden er woonwijken in uiterwaarden gebouwd. Micromanagement leidt tot suboptimale keuzes.

De gespreksleider vraagt om te reflecteren over de algemene adviezen:

- online informatie, eenvoudig vindbaar en eenduidig
- regionale samenwerking tussen de ketenpartners, met name in de koude fase
- benutten momentum voor burgerinitiatieven
- verzekerbaarheid – daar is al ruim over gesproken.

De VNCI wil nagaan wat er gebeurt in de burgerinitiatieven en nadenken over een vertaling naar de eigen sector. Het is de vraag in welke mate burgers zich in staat zien om zelf invloed uit te oefenen: de dijk is hoog genoeg – of niet. De interesse en urgentie bij degenen die niet recent met de gevolgen zijn geconfronteerd zal laag zijn. Handvatten voor eigen actie zullen moeten worden aangeboden.

Burgerinitiatieven in Limburg zijn mogelijk plaatselijk nuttig, maar bieden geen dekking voor wat er in heel Nederland moet gebeuren.

De VEH onderschrijft dat velen zullen denken dat hen niet zal overkomen wat er in Limburg is gebeurd. Overvloedig informatie aanbieden heeft dan geen zin.

Inhoudelijk deskundige 1 wijst erop dat de aanbeveling daarom is dat gebruik wordt gemaakt van het momentum voor burgerinitiatieven. De bewoners in Limburg zijn wel gemotiveerd. De Stichting Maas en Veld wil zelf aan de slag en vraagt hulp aan de overheid.

De vertegenwoordiger van VNCI ziet het nut daarvan in, maar wijst erop dat plaatselijke initiatieven geen dekking bieden voor wat er in heel Nederland moet gebeuren.

Bijlage 3: verslag thema 'klimaatrobuust watersysteem'

Ronde 1

Gespreksleider : Felix Wolf, OFL

Aanwezigen : Koos Beurkens (inhoudelijk deskundige)
Aldo Janssen (inhoudelijk deskundige)
Marieke Hofstra (projectteamlid)
Coalitie Rivieren Natuurlijk
WWF
Vereniging Natuurmonumenten
Cascade

Felix Wolf vraagt de deelnemers hun organisatie kort voor te stellen en te vertellen wat hun eerste reactie was toen zij met de wateropgave te maken kregen. Wat was de eigen emotie, wat was het discours en wat hadden leden van de organisatie te melden?

Coalitie Rivieren Natuurlijk

De eerste emotie was 'deja vu'. In de jaren '90 was er eenzelfde situatie. Toen kwam de PKB Ruimte voor de Rivier. De ruimte die gecreëerd is, heeft positief gewerkt, maar de deltabeslissing om dat voort te zetten wordt maar gedeeltelijk gehonoreerd. Ruimte is een essentieel onderdeel. Het is nu erg op Limburg gericht, later wordt wellicht ook naar Nederland gekeken. Destijds was de emotie dat het zeer afhankelijk is van de andere kant van de grens. Ga zo snel mogelijk in gesprek met Duitsland en België over wat er daar gebeurt, wat zij doen en wat de consequenties voor Nederland zijn. Interactie tussen regio's en het hoogwatersysteem is essentieel.

Cascade

Cascade heeft veel leden in Limburg. Zij winnen bouwgrondstoffen langs de rivieren. Bedrijven van leden werden zwaar getroffen. De eerste reactie was: alle hens aan dek, nooddijken bouwen om voor bewoners erger te voorkomen. In de eerste week kon met het zware materieel van de leden de schade aan dorpen waar men zelf ook woont worden beperkt. Vervolgens was de reactie trots dat Limburg erger is bespaard door onze projecten en werken. Vervolgens ontstond teleurstelling en frustratie dat bedrijven op geen enkele manier betrokken zijn bij wat nu in Limburg moet gebeuren.

WWF

De eerste reactie was schok en ongeloof. Het is rampzalig voor mensen en bedrijven die getroffen zijn, ook internationaal. Tweede reactie was dat de gebeurtenissen kunnen worden aangegrepen om Ruimte voor de Rivier weer op te pakken en te versnellen. Dat biedt voor iedereen kansen.

Vereniging Natuurmonumenten

Natuurmonumenten had een aandeel in de projecten waar Cascade naar verwijst. Deze zijn samen met de leden van Cascade gerealiseerd. Eerste zorgen betroffen het vee. Veel koeien in het Maasdal moesten in veiligheid worden gebracht. Een deel van de emotie zat ook bij collega's die in het Maasdal wonen.

Het was spannend hoe de Grensmaas bestand was tegen de hoogwatergolf. Er was een soort trots dat het goed was uitgedacht en goed functioneerde. Problemen in het Grensmaasgebied zijn grotendeels voorkomen.

Natuurmonumenten is ook in beekdalen aanwezig, met name het Geuldal. Het is belangrijk het als één systeem te zien. Het gesprek gaat snel over een regionaal watersysteem en het systeem van de Maas, maar het is één systeem dat aan elkaar vasthangt. Dat is nu ook gebleken met het hoge water.

Felix Wolf vraagt de deelnemers om een eerste reactie op de gepresenteerde adviezen. Dat mag bijvoorbeeld over de inhoud gaan, over het proces van totstandkoming en over hoe stakeholders betrokken zijn.

Coalitie Rivieren Natuurlijk verwijst naar haar eerdere reactie.

Cascade

Het is droge materie. Los van de inhoud en een dubbeling met andere bijeenkomsten valt op dat het allemaal beschouwend en analyserend is. Het zijn voornemens, terwijl er urgentie is. We moeten er weer voor gaan. De urgentie dat we iets moeten met de ruimte voor rivieren ontbreekt. Industriële ondernemers als wij zijn doeners. De vraag is niet of dit opnieuw gebeurt, maar over hoeveel maanden. Daarom moeten we aan de slag.

WWF

Er is inderdaad urgentie. Dit is een mooi moment ervoor te zorgen dit advies, wat er al in de regio gebeurt en het IRM-programma samen te brengen. WWF werkt met natuur- en milieuorganisaties aan een driejarig project, met financiering van de Postcodeloterij. Sluit aan bij de Waterschapsanalyse. Er zitten nog kansen in Ruimte voor de Rivier. Er komt een fonds bij waar regionale en lokale organisaties financiering kunnen krijgen voor natuurinclusieve oplossingen voor klimaatadaptatie. Dit kan elkaar allemaal versterken. Voorkom dat we terugrijpen op technische maatregelen en kijk grensoverschrijdend naar een watersysteemaanpak waar natuur een rol in kan spelen.

Vereniging Natuurmonumenten

Aanvullend op de opmerkingen van WWF moet worden voorkomen dat het water in de beek komt. Houd het water vast. Er is veel gezegd over het stedelijk gebied. Daar moet je naar kijken, maar ook naar de landbouwgronden in Limburg. Er was altijd subtiel systeem van graften om water vast te houden en te voorkomen dat het te snel in beken komt. Het project in het Geuldal gaat daar over. In het verleden zijn tientallen kilometers aan graften opgeruimd. Nu er urgentie is, kan dit worden verbonden aan de droogteaanpak. Boeren in het heuvelland doen veel. Dat is hard nodig in de totaaloplossing, maar er wordt nog weinig over gehoord. Nu was er een piekbui, maar er waren eerst drie jaren van droogte. Houdt water vast, zorg dat het minder snel in beken komt en koppel dat aan de gebiedsgerichte aanpak van Natura2000. Dan leidt tot een snellere en gerichtere oplossing in Limburg.

Felix Wolf vraagt de deelnemers om de gevolgen van het advies voor de eigen organisatie te benoemen. Is het een reëel advies? Kun je beoogde taken die impliciet of expliciet zijn toebedeeld op je nemen?

Coalitie Rivieren Natuurlijk

WWF gaf al aan dat vanuit meerdere organisaties al actie wordt ondernomen. Het gaat over analyseren en hoe we het nu weer moeten aanpakken, maar het komt erop neer hoe het bestuur er straks mee omgaat. Er was een Deltaplan en een samenspel, maar in de praktijk lukt het niet of maar zeer beperkt. Bij de Maas gaat dat beter dan in de rest van Nederland. De Beleidstafel komt bijna een jaar na de catastrofe pas bij elkaar. Daar moet het gaan gebeuren. Het initiatief van natuurorganisaties kan een mooie bijdrage leveren.

Cascade

Er is niets nieuws in de adviezen. Er zijn wel nieuwe mensen. Voor hen is het misschien nieuw. We zijn al een jaar verder, maar er is weinig nieuws en weinig actie. De leden van Cascade gaan verder met de rivierverruiming en zij blijven grote natuurgebiedsontwikkelingen doen. Hoewel bedrijven steeds vaker worden ingeschakeld rond hoogwater is de verwachting dat de focus in de toekomst op droogte ligt.

Er komt in Nederland een grote vraag naar bouwgrondstoffen. Die zitten in de rivieren. Daar kun je waterveiligheid, rivierverruiming en natuurontwikkelingen goed mee verbinden. Het speelt zich allemaal af rond de grote rivieren. Neem het alvast mee, zodat je niet achteraf hoeft te corrigeren. Verbind het gelijk zo goed mogelijk met elkaar.

De rol van (de leden van) Cascade verandert niet, maar wel de manier waarop zij projecten vormgeven. Zij moeten altijd een maatschappelijk doel dienen om grind en zand te winnen. Die doelen moet Cascade aanpassen aan wat de maatschappij van hen vraagt. En dat willen zij ook.

WWF

WWF is samen met andere organisaties al langer betrokken in het rivierengebied, en ook in het IRM. De rol van WWF is vooral kijken wat zij kan leren voor haar regio's, hoewel het heuvelland een apart landschap is in Nederland. Zij kijkt ook wat er over en weer internationaal geleerd kan worden. Ruimte voor de Rivier is bewezen, WWF wil verder, zo mogelijk met integrale projecten. Aandachtspunt blijft om over grenzen heen te kijken, zowel van het land als bestuurlijk. Als we urgentie willen en versnellen, moeten we kijken wat de bottleneck is om dat te bereiken.

Marieke Hofstra beluistert teleurstelling. Het helpt om te horen wat er wel in het advies van de Beleidstafel zou moeten staan, zodat er een goede inzet is en allen over een half jaar het gevoel hebben dat de Beleidstafel iets teweeg heeft gebracht.

Koos Beurskens denkt dat er nog een slag te maken is. Integraal riviermanagement, waar nu enkele jaren aan wordt gewerkt en waar veel energie op zit, zou tot een concreter advies kunnen komen. Dit zou bijvoorbeeld kunnen richten op de constatering dat eigenlijk niet zozeer integratie van beleid een prangende kwestie is, maar dat het gaat over uniformering, prioritering en financieringskaders. Er zijn afzonderlijke werelden. De eerste stap is om te komen tot een afweging, prioritering en programmering, waar kaders beter op elkaar zijn gelegd en in dezelfde fase zitten. Dat kan behulpzaam zijn om te versnellen.

De meervoudige opgave gaat ook over verdroging en andere functies zoals scheepvaart en industrie. Deze moeten bij elkaar komen. Aangrijpingspunten kunnen het signaal geven waar energie op moet komen. Dan kan er versnelling zijn en gaat de uitvoering dichter bij elkaar komen.

Vereniging Natuurmonumenten

Natuurmonumenten is het hiermee eens. Naast de HWBP-middelen staan de realisering van het natuurnetwerk, de stikstofaanpak, en de KRW in het lijstje. Er zijn veel vaatjes waar je uit kunt tappen. De kunst is om middelen in processen integraal te benutten. Kijk in het kader van het IRM ook verder dan het watersysteem en voorkom dat het watersysteem bij situaties als vorig jaar al volledig tot de max wordt benut. Hou het water vast en vertraag het maximaal. Dat biedt kansen voor natuur en landschap maar ook voor de landbouw, een slachtoffer van de verdroging.

Coalitie Rivieren Natuurlijk

Coalitie Rivieren Natuurlijk noemt dit een belangrijk punt. In Limburg is al de suggestie gedaan om één fonds te genereren om zaken te financieren. Met name door verschillende financieringen rond hoogwater wacht alles op elkaar. Eén financiering en prioritering is een uitstekende stap voorwaarts die nog niet in het advies lijkt te staan.

Cascade

Het op elkaar leggen van kaders kan de zand- en grindproducenten helpen. Een invalshoek die Cascade altijd inbrengt is dat delfstoffenwinners eigenlijk nooit zitten te wachten, omdat er

financiering moet komen. De leden zeggen geen nee tegen fondsen, maar ze hebben geen financiering nodig om morgen te beginnen. Wat zij nodig hebben, zijn vergunningen. De gebiedsontwikkelingen financieren zichzelf. Dat maakt de rol en snelheid anders.

WWF

Het is belangrijk de kaders bij elkaar te brengen en te voorkomen dat iedereen weer met de eigen aanpak verder gaat als de Beleidstafel straks wordt opgeheven.

Vereniging Natuurmonumenten

Natuurmonumenten doet veel projecten met leden van Cascade. Er zijn ook projecten, zoals Meanderende Maas en Grensmaas, waarbij gebiedsmiddelen beschikbaar komen en de opbrengst van bodemdelfstoffen worden benut. Waar dat wordt ingezet als medebekostiging helpt dat om hogere kwaliteit na te streven. Als delfstoffen de volledige rekening op zich nemen kan dat leiden tot een enorme hoeveelheid winning. Benut ook externe geldstromen om een mooie kwaliteit van projecten te bereiken. Het is niet zo dat het altijd helemaal zelfrealisatie is.

Felix Wolf wil proberen een gemeenschappelijke conclusie te trekken en vraagt wat de deelnemers van anderen nodig hebben om deze adviezen of de uitwerking ervan verder te kunnen brengen. Wie zijn die anderen en welke dilemma's levert dat eventueel op?

Coalitie Rivieren Natuurlijk geeft deze vraag door aan WWF en Vereniging Natuurmonumenten.

Vereniging Natuurmonumenten

Wat eigenlijk nodig is, is bestuurlijke duidelijkheid en ruimtelijke ordening. Maak duidelijk wat op een bepaalde plek wel of niet kan. Zoals Johan Remkes het verwoordde: "Niet alles kan overal." Dat is ook sterk van toepassing op de hoogwateropgave. Sommige vormen van landbouw zullen niet meer passen op de laagste gebieden langs de rivier. Dat standpunt is niet altijd leuk, maar het helpt wel aan het resultaat.

Cascade

Inderdaad kan niet alles overal en is bestuurlijke duidelijkheid nodig. Bodem en water zullen steeds sturender worden, dat moeten we accepteren. Leden van Cascade hebben nodig dat in het traject van de Beleidstafel ook kennis van de bouwsector wordt meegenomen. Er is bewustzijn nodig dat alles staat of valt met wat in het buitenland gebeurt. We moeten ons realiseren dat wij het buitenland nodig hebben, maar dat het buitenland ons niet nodig heeft. Nederland zit in de delta, aan het eind van het traject. Hoe kunnen we het buitenland verleiden om ons te horen. Dat is niet vanzelfsprekend. Daarom moeten we kijken hoe we de ongelijkwaardige strijd aangaan.

WWF

Aanvullend aan wat al is gezegd is men in Nederland gewend om terug te willen wat men al had. We moeten adaptiever zijn. Onze toekomst in Nederland ziet er anders uit. Daar moeten we wat mee, en dat kunnen we alleen met elkaar.

We zeggen al 20 jaar dat bodem en water leidend moeten zijn bij ruimtelijke ordening. We moeten gewoon gaan doen: pak een plek, probeer uit en kijk wat nodig is. Leer daarvan voor de rest van Nederland. Dat uitproberen vraagt bestuurlijke wilskracht.

Felix Wolf vraagt tenslotte de deelnemers om in een paar woorden de gemeenschappelijke conclusie te duiden.

Coalitie Rivieren Natuurlijk: internationale bestuurlijke daadkracht.

Cascade: met elkaar gevoel van urgentie vastpakken naar uitvoering, neem aanpalend het issue van de bouw en wat dat van ons vraagt mee.

WWF: actie, robuust watersysteem en ruimtelijke ordening op het landschap daaromheen hoort bij elkaar. Het is één onderwerp.

Vereniging Natuurmomenten: breder kijken en programmagelden stapelen.

Ronde 2

Gespreksleider : Felix Wolf, OFL

Aanwezigen sessie : Koos Beurkens (inhoudelijk deskundige)
Aldo Janssen (inhoudelijk deskundige)
Marieke Hofstra (projectteam)
VNO-NCW MKB Nederland
Koninklijke BLN Schuttevaer
Vereniging Eigen Huis
Stichting het Limburgs Landschap

Felix Wolf vraagt de deelnemers om een eerste reactie op de adviezen. Dat kan bijvoorbeeld de inhoud, het proces of de betrokkenheid van stakeholders betreffen.

Stichting het Limburgs Landschap (SLL)

SLL bepleit als natuurbeschermingsorganisatie en terreinbeheerder om het watersysteem niet te zien als het systeem van watergangen. Het woord 'winterbed' viel een aantal keer, maar beperk het niet tot een teveel aan water. De verdrogingsproblematiek hoort erbij. Zeker in het heuvelland is essentieel dat het begint bij grondgebruik. Het stroomt op plateaus langs de helling naar beneden en het begint in het buitenland. Geef dat meer kleuring, zodat het opvalt.

Koninklijke BLN Schuttevaer

De branchevertegenwoordiging binnenvaart heeft in de eerste sessie aangegeven dat zij minder verstand van het watersysteem hebben, behalve hoe een sluis werkt. Wel is de branchevereniging nauw betrokken geweest bij het hoge water in Limburg in het afgelopen jaar. Er is bijgebleven dat er op het gebied van communicatie nog veel verbeterd kan worden. Dat hoeft niet hemelbestormend, maar beter, adequater en met perspectief (voor de binnenvaart). We begrijpen allemaal dat als er hoogwater is de binnenvaart even stagneert. Maar het schort eraan hoe wordt omgegaan met hoe het wel door kan gaan. Als de scheepvaart nog voor de hoogwatergolf zit en ze de Maas nog uit kunnen komen, dan zou je dat moeten doen. Als je de scheepvaart in de hoogwatergolf laat liggen breng je hen in gevaar. Er moet ook aandacht zijn voor het internationale aspect, al dan niet communicatief. In de eerste sessie werd ook gezegd dat dat beter moet kunnen, zeker in Franstalig België. Niet iedereen is de taal machtig, dat is ook communicatie. Daar kan winst worden behaald. Misschien is dat zelfs laaghangend fruit. De scheepvaart wil zo lang mogelijk doorvaren en zo min mogelijk schepen in een crisisgebied hebben. Daar is communicatie belangrijk voor. Rond de robuustheid van het watersysteem is Koninklijke BLN Schuttevaer met name gefocust op laag water. Bij extreem hoog water ontbreekt het ook hen aan kennis. Maar als er nog schepen in het crisisgebied zijn, bekijk dan hoe lang zij nog onder een brug door kunnen, of kades en palen sterk genoeg zijn, en of er sprake is van onderspoeling. Als je niet mag ankeren, maar anders een schip op drift raakt, dan kun je praten over robuustheid, in hardware. Denk concreter na wat dit betekent. Koninklijke BLN Schuttevaer kon dit verhaal ook in de eerste sessie al goed kwijt.

VEH

Vereniging Eigen Huis sluit zich aan bij vorige sprekers. De spreker is niet kundig op het gebied van waterhuishouding. Namens de leden geeft hij aan dat, waar het wateroverlast betreft, er zorgen zijn over vergoeding van schade en mensen die geen of geringe schade hebben geleden zijn angstig of het weer gebeurt. Kijk niet alleen naar wateroverlast, maar ook hoe het komt. Kijk niet alleen naar hoe je het zo snel mogelijk afvoert, maar ook naar hoe je het vasthoudt. Buiten Limburg heeft verdroging gevolgen voor funderingen van woningen. Inmiddels hebben rond de 1 miljoen woningen kans op schade aan funderingen. Daar vraagt VEH aandacht voor.

VNO-NCW MKB Nederland

De sessies lopen enigszins in elkaar over. Mogelijk is er dubbeling in ingebrachte punten, maar het gaat over algemene belangen. Andere mensen zijn beter in het inrichten van watermanagement. Laten we ook duidelijk zijn dat het huidige programma tot nu toe veel heeft geholpen. Benoem ook het positieve. Kijk bij internationale samenwerking breder dan naar alleen hoogwater. Besteed aandacht aan wat je lokaal, regionaal en nationaal moet oppakken. Op sommige vlakken is regie nodig. Soms zijn er afwegingen te maken over waar wat voor type functies kunnen bestaan. Klimaatverandering betekent ook accepteren en aanpassen aan wat waar kan plaatsvinden. Dat soort vragen moeten op langere termijn terugkomen. In het regeerakkoord is veel geld voor klimaatadaptatie. Daar kan de Beleidstafel op aansluiten. Het is een specifiek probleem, maar zie het als grotere ontwikkeling om op meerdere tafels aan te acteren.

Felix Wolf vraagt wat de deelnemers van andere organisaties en stakeholders nodig hebben en wat hun eigen rol is. Wat kunnen zijzelf en is de rol die zij eerder speelden door deze adviezen veranderd?

SLL

De afgelopen periode is er gestuurd op bezuinigen, het verkleinen van het natuurnetwerk en beknipten op het instrumentarium. Voor de nu benodigde herinrichting van het landelijk gebied is nieuw instrumentarium nodig. Je moet grond kunnen kopen. In het kader van het stikstofdossier wordt al langer gepraat over overgangszones Natura2000-landelijk gebied. In het regeerakkoord staat naast natuur een landbouw een derde categorie: een landschaps categorie. Het is belangrijk om een actieve grondstrategie mee te nemen in de beleidsontwikkelingen. Anders moet je alle problemen die je nu hebt op het bestaande stukje watersysteem oplossen. SLL draagt graag bij op de eigen grond en in nieuwe gebieden, om te komen tot een inrichting die maximaal bijdraagt aan een klimaatrobuuste inrichting. SLL werkt intensief samen met collega-organisaties als WWF, ARK, Natuurmonumenten om meer aandacht te krijgen voor natuurlijke inrichting om het watersysteem robuust te maken. Er ligt een communicatieopgave: boeren, burgers en buitenlui moeten ook begrijpen waar oplossingen liggen. Natuurorganisaties hebben nu de middelen om daarin een deuntje mee te blazen.

Koninklijke BLN Schuttevaer

De brancheorganisatie denk niet dat haar rol verandert door de adviezen. Haar rol is het vertegenwoordigen van de belangen van de binnenvaartondernemer. Het communicatief aspect is van evident belang. Vervoer over water is een milieuvriendelijke vorm die altijd door kan gaan. Zorg dat communicatie zo is ingericht dat het wordt begrepen en dat er perspectief in zit. Zeg 'we denken dat de sluis overmorgen opengaat.' 'Snel open' is geen perspectief waar de binnenvaar op logistiek gebied iets aan heeft.

Als organisatie kan Koninklijke BLN Schuttevaer wel iets betekenen in een stukje voorlichting richting de achterban in crisiscommunicatie, als dat wenselijk is.

De binnenvaart verandert niets aan het watersysteem. Zij zijn geen partij die het water een andere kant op kan sturen, ze maken er gebruik van.

VEH

Dat geldt ook voor huiseigenaren. Op detailniveau kan de huiseigenaar helpen met water vasthouden door niet de hele tuin vol met tegels te leggen. Er zijn initiatieven vanuit gemeenten om te stimuleren dat bewoners water vast kunnen houden of ontmoedigen dat water snel wegvloeit. In de verdere toekomst kan bij ruimtelijke ordening misschien worden gekeken in hoeverre men nog blijft bouwen in laaggelegen gebieden of in uiterwaarden. Daarin zal VEH altijd meedenken.

VNO/NCW MKB Nederland

De rol van VNO/NCW MKB Nederland verandert niet. Regie en samenwerking op alle niveaus is belangrijk, voor zowel de MKB-ondernemer als voor het mondiale probleem waar we voor staan.

Felix Wolf vraagt welke woorden terug moeten komen in een samenvatting van dit gesprek.

SLL: breed kijken, buitenlandse ruimtelijke ordening

Koninklijke BLN Schuttevaer: communicatie

VEH: brede afstemming

VNO-NCW MKB Nederland: regie en samenwerking

Bijlage 4: verslag thema 'klimaatrobuuste ruimtelijke inrichting'

Ronde 1

Gespreksleider	: Henk Meeldijk, OFL
Aanwezigen	: Pieter den Besten (inhoudelijk deskundige) Aldo Jansen (inhoudelijk deskundige) Rik Heinen (inhoudelijk deskundige) Stichting het Limburgs Landschap (SLL) VNO-NCW MKB Nederland Koninklijke BLN Schuttevaer Vereniging Eigen Huis (VEH) Marinette Mul (projectteamlid)

De heer Meeldijk (gespreksleider) opent de sessie en heet de deelnemers welkom.

De heren Den Besten, Heijnen en Jansen geven een inleiding.

De heer Meeldijk vraagt de deelnemers naar aanleiding van de inleidingen naar de dilemma's die zij zien, de rol die hun organisatie vervult, waar zij tegenaan lopen en wat voor- en nadelen zijn van de in het advies gepresenteerde aanpak en oplossingsrichtingen.

De Stichting het Limburgs Landschap heeft het beheer over het Maas- en Geuldal. In Limburg had men het afgelopen jaar veel last van de droogte en daar kwam dus afgelopen zomer de wateroverlast bij. De Stichting zet zich in voor het behoud van de natuur in het Limburgse landschap.

Samen met andere organisaties is o.a. een project gestart met geld van de Nationale Postcode Loterij om de komende drie jaar te laten zien dat natuurlijke oplossingen, zoals het versterken van hellingbossen en het laten meanderen van beken, helpen bij hoogwaterveiligheid. De ambitie is dat zoveel mogelijk mensen daaraan mee gaan doen. De financiële bijdrage van de Nationale Postcode Loterij zal vooral worden ingezet voor het organiseren en begeleiden van activiteiten voor het inspireren, motiveren en activeren van de Limburgse regio, studies, de ontwikkeling en productie van communicatiematerialen en het stimuleren en financieren van lokale initiatieven. De samenwerkende partijen verwachten in de lente van 2022 de publieke start te doen.

Spreker constateert dat er heel veel technische maatregelen worden genomen, die ten koste gaan van natuur en landschap, terwijl het goed zou zijn om de verschillende uitdagingen, zoals bijvoorbeeld terugdringing van stikstof, met elkaar te verbinden. Als in verband met stikstof de veeteelt in Limburg verdwijnt, maar er komt akkerbouw, dan betekent dit veel snellere afvoer van water naar de lager gelegen delen. Beleidsvelden zouden aan elkaar gekoppeld moeten worden om verdroging en overstroming aan te pakken.

Het zou goed zijn om mensen van het waterschap te betrekken. Ook het ministerie van Buitenlandse Zaken zou het overleg met Duitsland en België aan moeten gaan. Ook het ministerie van Landbouw zou aan moeten sluiten om te kijken hoe bijvoorbeeld de maisteelt aan

banden gelegd kan worden. De provincie Limburg moet betrokken worden en de ruimtelijke ordening. Niet alleen de waterkundigen moeten besluiten hoe er iets gedaan kan worden aan droogte en wateroverlast. Het moet veel breder getrokken worden.

De heer Meeldijk gaat hierin mee. De Maas begint tenslotte niet in Eijsden en het overleg met België is daarbij cruciaal. Het OFL wil de systeemwereld verbinden met de leefwereld en zet zich in voor het overbruggen van de verschillen in de systemen. Zowel de systemen in Nederland intern, als de systemen over de grens en ook daar weer in samenhang met de leefwerelden van de drie landen.

Mevrouw Mul vult aan dat de Beleidstafel serieus in overleg wil met de internationale gemeenschap, maar in Nederland wordt deze urgentie meer gevoeld, dan in Duitsland en België.

Koninklijke BLN Schuttevaer stelt dat de binnenvaart in de hoogwaterperiode in Limburg hinder heeft ondervonden met name door de gebrekkige communicatie, waardoor de binnenvaart stil lag in het hele gebied, terwijl dat niet overal en tegelijkertijd had gehoeven. De kennis uit het verleden over hoogwater lijkt te zijn weggevoerd. De communicatie over en weer kan verbeterd worden, ook internationaal.

De Vereniging Eigen Huis houdt zich o.a. bezig met heffingen en bestuur van waterschappen. Spreker maakt zich met name zorgen over de wateronderlast, die schade aan funderingen veroorzaakt. Hij vraagt daar aandacht voor. Dit speelt in heel Nederland.

VNO-NCW merkt op dat de wateroverlast in Limburg zich regionaal afspeelde. Spreker zou liever naar het nationale klimaatbeleid willen kijken en daarvoor de regionale inzichten willen gebruiken. Het klimaatbeleid beperkt zich niet tot wateroverlast, maar strekt zich ook uit naar wind en hitte. Er moet zijns inziens nationaal beleid gevoerd op calamiteiten, waarbij de proportionaliteit van de maatregelen moet worden afgewogen tegen de overlast en dat in samenspraak met de omliggende landen. Het is goed dat Nederland het Deltaprogramma heeft. Dat werpt zijn vruchten af. Tenslotte zijn er in Nederland geen doden te betreuren geweest. Maatregelen zouden in samenspraak met maatschappelijke partners, organisaties en bedrijven genomen moeten worden, waarbij iedere actor zich af moet vragen wat de impact van de klimaatveranderingen is op de eigen organisatie en wat er dan nodig is om de impact te verkleinen.

De heer Den Besten is blij met de reacties. Het is zeker niet de bedoeling om de natuurlijke systemen te vergeten in het ontwerpen van technische oplossingen. Het uitgangspunt is de wateroverlast in Limburg, maar dit staat niet los van de landelijke planning. Voor de oplossing van klimaatoverlast zijn landelijke kaders nodig, die dan vervolgens hun regionale uitwerking zouden moeten krijgen in de 352 gemeenten. Dat is een wisselwerking tussen het landelijke en het regionale niveau. Het is gemeente-overstijgend, maar het is zeker niet de bedoeling om top down landelijk dominant zaken op te leggen.

De heer Heinen noemt communicatie als belangrijk aandachtspunt. Nederland is goed in het bouwen van dijken en het ontwerpen van technische oplossingen, maar het samen met bewoners en bedrijven bedenken van leefbare oplossingen, is iets anders. Dat vraagt een andere aanpak. Die aanpak zal zijns inziens via de gemeenten moeten lopen.

De heer Meeldijk bedankt de deelnemers voor hun inbreng en wenst hen succes in de volgende sessie. Na die sessie wordt plenair afgesloten.

Ronde 2

Gespreksleider : Henk Meeldijk, OFL

Aanwezigen : Pieter den Besten (inhoudelijk deskundige)
Rik Heinen (inhoudelijk deskundige)
Cascade
Natuurmonumenten
Coalitie Rivieren natuurlijk
Marinette Mul (projectteamlid)

De heer Meeldijk (gespreksleider) opent de sessie en heet de deelnemers welkom. Hij vraagt de deelnemers naar aanleiding van de eerdere inleidingen naar de dilemma's die zij zien, de rol die hun organisatie vervult, waar zij tegenaan lopen en wat voor- en nadelen zijn van de gepresenteerde aanpak en oplossingsrichtingen in het advies.

Spreker namens Cascade merkt op dat zij het advies gortdroog vond. Het bevat weinig nieuws in haar ogen. Spreker mist o.a. aandacht voor het winnen van delfstoffen. De projecten 'Ruimte voor de Rivieren' biedt haars inziens veel kansen, die zo snel mogelijk moeten worden uitgevoerd. De wateroverlast in Limburg heeft ook urgentie gecreëerd. Dat momentum is belangrijk om te gebruiken, bijvoorbeeld om de vergunningen van provincies rond te krijgen om aan de slag te gaan met de uitvoering van de projecten.

Spreker namens Natuurmonumenten ziet weinig nieuwe inzichten in het advies. In Limburg is het systeem van rivieren redelijk robuust gebleken, maar de beekdalen vormden wel een probleem. Het probleem ontstaat niet in de beekdalen. Het is belangrijk om door de inrichting van het gebied te voorkomen dat het water afstroomt naar de beekdalen. Daarbij moet niet alleen het hoge water, maar ook de verdroging aangepakt worden. Het natuurlijke landschap en de biodiversiteit dienen als basis voor een vruchtbare bodem en minder droogteschade in de bodem. Daarbij moet de landschappelijke inrichting van de flanken van de beekdalen extra aandacht krijgen. Het staat op de agenda van Natuurmonumenten en daar wordt aan gewerkt.

De heer Den Besten vraagt hoe de beleidstafel daaraan zou kunnen bijdragen.

Natuurmonumenten antwoordt dat er geld is voor de beekdalaanpak. Volgens spreker is het de kunst om de verschillende programma's en verschillende geldstromen bij elkaar te brengen in een gezamenlijke aanpak. Het hoogwater heeft veel schade veroorzaakt, maar droogte veroorzaakt ook veel schade. De oplossingen dienen beide problemen aan te pakken en te zorgen voor een mooier landschap en meer biodiversiteit.

Spreker namens Coalitie Rivieren Natuurlijk noemt het project van zes natuurorganisaties in Limburg die met geld van de Nationale Postcode Loterij en allerlei fondsen uit het gebied zelf klimaatbestendige projecten uitvoeren. Het gebeurt met initiatieven vanuit het gebied en met expertise vanuit verschillende organisaties. Door die gezamenlijkheid verwacht men het maximale resultaat.

Naar aanleiding van een vraag van Natuurmonumenten naar de conclusies in de voorgaande sessie merkt de heer Meeldijk op dat water als sturend principe in de praktijk gebracht moet worden door samenvoeging van verschillende projecten en niveaus. Daarbij is de internationale samenwerking met de buurlanden belangrijk. Ook de rol van andere departementen, zoals Buitenlandse Zaken en ook van de provincies is van belang. Ook de effecten van de genomen maatregelen op de economische activiteiten, zoals de binnenvaart, zijn genoemd. Meer verbinding en samenwerking.

Spreker namens Cascade geeft aan nu al 20 jaar te horen dat water het sturende principe is. Dat is volgens spreker letterlijk zo, want dat water komt en dat houden wij niet tegen. Dat betekent dat er beschermende maatregelen genomen moeten worden. Spreker tekent daarbij aan dat men in het rivierengebied uit het verleden het fenomeen 'verdronken dorpen' kent. De rivier nam soms een dorp mee in haar loop en dan gingen mensen gewoon wat verderop wonen. Dat is ook leven met het water.

De heer Meeldijk beaamt dat Nederland het land van de maakbaarheid is, maar nu komen de grenzen in zicht.

De heer Den Besten noemt als voorbeeld de polders die steeds weer drooggemalen moeten worden bij veel water, maar nu verdrogen bij weinig water. Bij de huidige klimaatveranderingen is dat lastiger dan toen het systeem ontworpen werd. Hetzelfde geldt voor het bouwen in het groene hart, zoals in Gouda, waar nu woningen worden gebouwd op hogere gronden, maar die liggen nog altijd 5m onder NAP. Zijns inziens is samenwerking en verbinding belangrijk. Door het aanleggen en verbeteren van klimaatbuffers, wordt zowel overlast, als droogte aangepakt. Dat vergt samenwerking op lokaal en provinciaal niveau, waarbij moet worden uitgezocht wie welke rol heeft.

Cascade merkt op dat men zich door het hoge water in Limburg wel realiseert dat water een probleem kan zijn, waardoor maatregelen die voorheen niet konden, nu wel ineens blijken te kunnen. Spreker raadt aan om daar nu op door te pakken, omdat het momentum er is.

Spreker namens Natuurmonumenten vraagt hoe de omgevingswet past in de aanpak als het gaat om provincie en lokaal niveau.

De heer Den Besten antwoordt dat de omgevingswet kaders biedt met ruimte voor extra regie waar nodig. In het regeerakkoord krijgen de waterschappen meer ruimte, waarbij erkend wordt dat Nederland niet overal hetzelfde is.

Mevrouw Buijs (even aangesloten in de sessie) vraagt de deelnemers of zij in de plenaire terugkoppeling nog zouden willen reflecteren op wat de volgende stap zou moeten zijn en hoe die gezamenlijk gemaakt zou kunnen worden.

De heer Meeldijk bedankt de deelnemers voor hun inbreng en nodigt hen uit voor het afsluitende plenaire deel van de middag.

Dit is een uitgave van:

Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving
Rijnstraat 8 | 2515 xp Den Haag
Postbus 20901 | 2500 ex Den Haag

E-mail: info@overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl

Kijk voor meer informatie op:
www.overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl

Uitgave januari 2022

